

İSMET İNÖNÜ'NÜN ÜÇ MEKTUBU

Yard. Doç. Dr. Bengül BOLAT*

ÖZET

İsmet İnönü, siyasi yaşamı boyunca sanat ve edebiyata yakın ilgi göstermiş, fikir adamları, sanatçılar ve edebiyatçılarla ilişkisini ömrünün sonuna kadar kesintisiz sürdürmüş bir devlet adamıdır. Bu yazıda İsmet İnönü'nün, söz konusu niteliğini belirtmek amacıyla üç mektubu yayınlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: İsmet İnönü, Memduh Şevket Esenal, Kemalettin Kâmi Kamu, Behçet Kemal Çağlar.

İSMET İNÖNÜ'S THREE LETTERS

ABSTRACT

İsmet İnönü is a government man who has shown close interest to art and literature during his political life and who has nonstop kept on his relations with enlightened, artists and men of literature until his death. Three letters of İsmet İnönü have been published in this article in order to point out this quality of his.

Key Words: İsmet İnönü, Memduh Şevket Esenal, Kemalettin Kâmi Kamu, Behçet Kemal Çağlar.

* Ahi Evran Üniversitesi Ortak Dersler Koordinatörlüğü, Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Öğretim Üyesi.

Giriş

İsmet İnönü, Atatürk dönemindeki başbakanlığı, Atatürk'ten sonraki cumhurbaşkanlığı ve daha sonraki muhalefet partisi liderliği dönemlerinde siyasi yaşamının yanı sıra fikir, sanat ve edebiyat çevreleri ile yakından ilgilenmiş, bu ilgi ve dostluğunu ömrünün sonuna kadar sürdürmüştür. Onun, özellikle Cumhurbaşkanlığı döneminde, Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası'nın konserlerini, Devlet Tiyatrosu'nun temsilini, Opera ve Bale Topluluğu'nun gösterilerini, ressamların sergilerini izlediği herkesçe bilinen hususlarındandır. Bu arada İsmet İnönü, gerek başbakanlığı gerekse de cumhurbaşkanlığı dönemlerinde tanınmış birçok fikir adamını, sanatçıyı, şairi Çankaya'da öğle ya da akşam yemeğinde ağırlamış, sofrasında onlarla sohbetlerde bulunmuştur.

Bu yazıda, İsmet İnönü'nün fikir adamlarına, edebiyatçılara ve sanatçıya yakınlığını göstermek amacıyla üç mektubu yayınlanmıştır. Bu mektuplardan ilki, siyasi kimliğinin yanı sıra modern Türk hikâyeciliğinin önderleri arasında sayılan Memduh Şevket Esendal'a,¹ ikincisi İstiklâl Savaşı sıralarında yazdığı şiirlerle ün yapan Kemalettin Kâmi Kamu'ya,² üçüncüsü ise Atatürkçü şair Behçet Kemal Çağlar'a³ yazılmıştır.

¹ Memduh Şevket Esendal (1884-1952), İstanbul'da doğmuştur. II. Meşrutiyet'in ilanından sonra bir süre İttihat ve Terakki Partisi'nde müfettişlik yaptı. 1920 Haziranında Ankara'ya geldi. Millî Mücadele döneminde Bakü'de Ankara Hükümeti'ni temsil etti. Cumhuriyet döneminde Tahran ve Kâbil Büyükelçiliklerinde bulundu. Milletvekili oldu. Memduh Şevket Esendal gençlik döneminden başlamak üzere sanat ve edebiyata büyük ilgi duydu. "M.Ş.E" imzasıyla hikâye türünde değerli eserler yazdı.

² Kemalettin Kâmi Kamu (1901-1948), Bayburt'ta doğmuştur. İlköğrenimini Anadolu'nun çeşitli illerinde tamamladıktan sonra İstanbul'a geldi. İstanbul Erkek Öğretmen Okulu'nun son sınıfında iken 1920 yılı sonlarında Millî Mücadele'ye katılmak üzere Ankara'ya geldi ve Matbuat Umum Müdürlüğü'nde çalışmaya başladı. İstiklâl Marşı yarışmasına da katılarak şiiri, beğenilen ilk 6 şiir arasında yer aldı. Daha sonra Anadolu Ajansı'nda görev aldı. Bu kuruluşun şirket haline dönüşmesi üzerine buradaki görevinin yanı sıra şirketin ortaklarından biri oldu. 1933 yılında Anadolu Ajansı temsilcisi olarak Paris'e gönderildi. Bu dönemde Paris'te bir yandan da ekonomik politika üzerine öğrenim gördü. Ankara'ya dönüşünden sonra 1939'da Rize Milletvekili oldu. 1946'da Erzurum Milletvekilliğine seçildi. Bu görevi sırasında 1948'de Ankara'da öldü.

I

İsmet İnönü'nün Memduh Şevket Esendal'a Mektubu

Kâbil'de Büyükelçi olarak görev yapan, aynı zamanda edebî kimliği de bulunan Memduh Şevket Bey, İsmet İnönü'nün verdiği "Esendal" soyadını nüfusa tescil ettirmiş ve bundan büyük mutluluk duyduğunu İnönü'ye bildirmiştir. İsmet İnönü bu nedenle Memduh Şevket Bey'e mutluluk dilemektedir:

İsmet İnönü

Ankara 2.8.1936

Kıymetli Kardeşim,

Beğenip takındığımız haberini aldığım soyadını ailece her zaman esenlikle, saadetle taşımanızı dilerim. Hakkımda tekrarladığınız ince ve asilâne duygulardan çok mütehassis oldum.

Size yürekten sevgilerimi sunarım.

İsmet İnönü⁴

Kemalettin Kâmi Kamu, Millî Mücadele döneminde yazdığı, zafere inancını ve millî ruhu yansıtan etkili şiirleriyle ünlendi.

³ **Behçet Kemal Çağlar (1908-1969)**, Erzincan'da doğmuştur. Zonguldak Yüksek Maden Mühendisliği Okulu'ndan mezun oldu. Bir süre devlet adına İngiltere'ye gönderildi ve burada İngiliz Edebiyatı üzerinde incelemelerde bulundu. 1936 yılında yurda dönüşünden sonra Halkevleri Müfettişliği göreviyle Anadolu'yu dolaştı. 1942 yılında Erzincan Milletvekili oldu; 1948 yılında milletvekilliğinden istifa etti. 1950'den sonra İstanbul Radyosu'nda edebî müşavirlik yaptı; burada uzun süre edebiyat ve şiir dünyamız üzerine sohbetlerde bulundu. Behçet Kemal Çağlar, memleket ve millet sevgisini yansıtan şiirlerin yanında özellikle Atatürk sevgisiyle yüklü, Atatürk'ü anlatan, Atatürk'e seslenen şiirleriyle tanındı.

⁴ **Atatürk Araştırma Merkezi Arşivi**, Dosya No: 31, Belge No: 50 (Ek.1)

II

İsmet İnönü'nün Kemalettin Kâmi Kamu'ya Mektubu

Mektubun yazıldığı dönemde Paris'te Anadolu Ajansı adına görev yapan Kemalettin Kâmi Kamu, İstiklâl Savaşı yıllarında, bu savaşı destekleyen şiirleriyle tanınmış değerli bir şairimizdir. Onun başta “*İzmir Yollarından Son Mektup*” şiiri olmak üzere birçok şiiri o dönem kuşağının ezberinde idi. İsmet İnönü el yazısıyla yazdığı aşağıdaki mektubunda Kemalettin Kâmi'ye “*sevgili kardeşim*” diye hitap etmektedir:

İsmet İnönü

Ankara 31.12.37

Kemalettin Kâmi, sevgili kardeşim,

Mektubunuza her gün cevap yazmak isterim. Her gün sizi çok sevdiğimi daha iyi ifade edecek sözleri daha kolay bulacağımı ümit ederim.

Mektubunuzda bir adres bile yoktur. Sefaret vasıtasıyla sizi bulmaya çalışacağım.

Çok sevgilerle gözlerimden öperim.

İsmet İnönü⁵

Yeni yıl kutlu olsun.

III

İsmet İnönü'nün Behçet Kemal Çağlar'a Mektubu

İsmet İnönü muhalefet liderliği döneminde 1 Mayıs 1959 günü Uşak'ta, atılan bir taşla başından yaralanmış, bu çirkin olay üzerine Behçet Kemal Çağlar, taş atanı ağır şekilde kınayan “*Kafana Çal Taşını!*” başlıklı bir şiir yayınlamıştır. Dönemin iktidarı, bu şiir nedeniyle

⁵ Atatürk Araştırma Merkezi Arşivi, Dosya No: 6, Alt Dosya No: 11 (Ek. 2)

Behçet Kemal Çağlar'ın İstanbul Radyosu'ndaki görevine son vermiştir.⁶ İsmet İnönü, olayların bu şekilde gelişmesi üzerine Behçet Kemal Çağlar'a şu mektubu göndermiştir:

İsmet İnönü

Ankara 13.5.1959

Sevgili Behçet Kemal Çağlar,

Benim yüzümden sizi radyodaki hizmet imkânınızdan mahrum etmişler. Çok üzüldüm. En ayıp tecavüzlerin açıkça himaye edildiğine sadece bu olay başlı başına bir delildir. Siz hususi geçiminizle de sarsılmış oluyorsunuz. Size bütün ömrümde hiçbir faydam olmadı. Sebep olduğum üzüntülerden dolayı bir daha mahcup oluyorum. Gözlerinizden sevgilerle öperim aziz kardeşim.

*İsmet İnönü*⁷

Behçet Kemal Çağlar, İsmet İnönü'ye şu cevabı vermiştir:

Paşam,

Hayatımın en manalı mektuplarından birini sizden aldım.

Atatürk'le birlikte kurtardığımız yurdun vatandaşı, tek başınıza İkinci Cihan Harbi'nden burnu kanamadan çıkardığınız neslin mensubu değil miyim; daha bana ne iyilik yapabiliirdiniz?

Yalnız, beni daha çok sevip tanıdığınızı sanırdım.

Siz bir davaya başınızı korken ben maaşı koymuşum, çok mu? Vatanperverlik sizin inhisarınızda mıdır, a paşam?

Ellerinizden öperim.

*Behçet Kemal Çağlar*⁸

⁶ Fahir Giritlioğlu, *Türk Siyasi Tarihi'nde Cumhuriyet Halk Partisi'nin Mevkii*, Cilt:2, Ayyıldız Matbaa, Ankara, 1965, s.55-61.

⁷ Atatürk Araştırma Merkezi Arşivi, Dosya No: 6, Alt Dosya No: 10 (Ek.3).

⁸ Atatürk Araştırma Merkezi Arşivi, Dosya No: 6, Alt Dosya No: 10.

EK-1*

İsmet İnönü

Ankara, 2.8.1938

Kıymetli kardeşim,
Begenip takındığınız haberini aldığla soyadını
ailece herzaman esenlikle, saadetle taşımenizi
dilerim. Hakkında tekrarladığınız ince ve asilâ-
ne duygulardan çok mütehassis oldum.

Size yürekten sevgilerimi sunarım.

İsmet İnönü

* İsmet İnönü'nün Memduh Şevket Esendağ'a mektubu

EK-2*

İSMET İNÖNÜ

ANKARA

31.12.37

Kemâlettin Kâim, sıvgılı kardanım

Mektubunuya her gün cevap yazmak istem. Her gün
sizi çok sevdiğimi daha iyi ifade edecek sözleri daha
kolay bulacağımı umut ederim.

Mektubunuzda bir adres bile yoktu. Sıfaret
vasıtasıyla sizi bulmaya çalışacağım.

Çok sevgililerle gözükürüm üperim

İsmet İnönü

Yeni yıl kutlu olsun

* İsmet İnönü'nün Kemalettin Kamu'ya Mektubu

EK-3*

İSMET İNÖNÜ

ANKARA 13.5.1954

Sevgili Behçet Kemal Çağlar
 Benim yüzümden size Radyoda ki
 hizmet inkısarından mahrum olduğum için
 üzülürüm. En az bir tecrübenizi başka
 birine aktardığınız sadece bir olay
 değil belki bir delildir. Siz insanat
 gezimimizde de başarılı oluyorsunuz.
 Size bütün ömrümden hiç bir faydam
 olmadı. Sadece aldığım iğnelerin de bazı
 bir daha mahrum olduğum gözlerimden
 duyuldu. Özenle yazdığım İsmet İnönü

* İsmet İnönü'nün Behçet Kemal Çağlar'a Mektubu